

K čemu dnes ještě potřebujeme muzeum?

WHY DO WE STILL NEED MUSEUMS TODAY?

Je to asi poněkud provokující nadpis úvahy vyvolané patnáctiletým výročí založení Dobrovických muzeí. Možná je to provokující nadpis o to více v dnešní době, která je mnohými označována jako doba sítí, přetechnizovaná, kyber a nově také jako doba AI. Vždyť je všechno umístěno na netu. Kliknu a mám to, nikam se nemusím trmácet, do nějakého muzea. A tak by se mohlo zdát, že oblast muzeí je zónou, která možná stále většímu počtu lidí nic neříká a je čím dál méně populární. Na položenou otázku v nadpisu dříve narození spoluobčané pravděpodobně odpoví jinak než mladší část populace. Třeba to tak ale není a odpověď by byla překvapením, protože dost možná na všechny výše uvedené „atraktivní“ oblasti lidského snažení už někde vznikla, vznikají nebo teprve vzniknou.

Myšlenka muzea cukrovarnictví vznikla v době pro muzea ponuré, v devadesátých letech minulého století. Zdůraznil jsem úmyslně ponuřost doby pro muzea a klidně by se pod takovéto společné označení, kam by se v té době mimo muzea patrně vešlo všechno v tu chvíli staré, nepotřebné, vyřazené – prostě minulé. Devadesátá léta jsou především spojena s dobou úsvitu, naděje, otevření nepřehledného množství možností v celém širokém spektru lidské činnosti a koneckonců šířeji řečeno života. Byla to doba jedinečných možností a obrovského gejzíru nápadů, podnikavosti, nových příležitostí i začátků všeho druhu.

Dalo by se to nazvat kvasem lidství. To by nebylo samo o sobě nic divného, kdyby tím neprocházela celá společnost najednou a v poměrně krátké době po mnoha desetiletích plánovaného a řízeného života.

Byla to právě jen ona devadesátá léta a část následujícího desetiletí, kdy se většina společnosti zcela přirozeně dívala především jen a jen dopředu, jako by se rozeběhla po předchozím stání, přešlapování nebo maličkých krůčcích. Byla to však i doba odcházení zejména továren a v mnoha případech i podstatných částí celých oborů tzv. do dějin, docházelo k jejich rušení, likvidaci, často i fyzické (příkladem jsou textilní nebo ocelářský průmysl). A tak jak byl intenzivní rozvoj nových činností a druhů podnikání, tak byl i intenzivní zánik v tu chvíli opotřebovaných nebo nepotřebných továren a činností. Všechno se odehrálo zhuštěně v krátkém časovém úseku, málokdo si rozsahu redukce hned povšimnul. Pro archivy a muzea to byla neuvěřitelná a neopakovatelná příležitost. Zda ale byla naplněna, je na jinou diskusi, spíše opak je pravdou. Tehdejší muzea a archivy, až na výjimky, zůstala pasivně tak nějak v pozadí, jako kdyby do té minulosti patřily samy.

Právě v této době rušení, likvidace a zavírání, zároveň však v době neskutečného rozvoje nových činností a podnikání se zrodila jakoby proti proudu myšlenka založení muzea cukru.

Nestalo se to ze dne na den, ale postupně dlouhodobou konzultací a rozhovory od poloviny devadesátých let se dvěma osobnostmi cukrovarnického výzkumu, Vladimírem Valterem a Karlem Čížem, a později s jedním cukrovarníkem z Moravy, Vlastimilem Úlehlou. Myšlenka muzea byla pevně zformulována v roce 2000 a dál byla konkretizována a konzultována. Došlo i k pokusu o institucionalizaci, avšak z pozice samotné fyzické osoby nebylo možné kýženého výsledku dosáhnout. Bylo tedy zřejmé, že jedině na právně vyhovujícím podkladu spojenými silami soukromé společnosti a veřejné municipality může mít myšlenka muzea naději na realizaci.

První hmatatelné obrysy muzejní myšlenka nabyla v roce 2003 vyčleněním dvou přízemních místností pro shromažďování cukrovarnických materiálů a exponátů po rekonstrukci dobrovického zámku. Skutečné muzeum se pak začalo v Dobrovici rýsovat v situaci, kdy město ukončilo činnost v bývalém hospodářském dvoru a hledalo pro něj další využití a současně se v osobě tehdejšího starosty Josefa Hrobníka zabývalo myšlenkou obnovení městského muzea zaniklého na konci šedesátých let. Oba nápady se pak celkem přirozeně spojily v kanceláři tehdejšího generálního ředitele dobrovické cukrovarnické společnosti Oldřicha Reinbergra. K nápadu založit

muzeum cukru a města přibyla přirozeně oblast řepářství a lihovarnictví. Muzejní semínko tak definitivně našlo úrodnou půdu a začalo velmi rychle klíčit a měnit se v silící rostlinu.

Jak již bylo uvedeno, snaha o zrod muzea se zrodila v době zejména pro cukrovarnický průmysl ponuré, v době rušení velkého množství cukrovarů, nepříjemných cenových eskapád v rámci otevřené tuzemské ekonomiky vůči ochranářsky zaměřenému trhu EU. Tedy v prostředí obrovských existenčních starostí o obor jako celek. Ale vyhlídky na vznik muzea ke konci devadesátých let vůbec nebyly reálné. Situace se změnila k lepšímu až po dokončení nezbytného zestrnutí počtu cukrovarů a přiměřené stabilizaci sektoru po vstupu Česka do struktur EU. To bylo prostředí, které umožnilo pomýšlet na něco jiného než na zajištění základních prostředků na prostý chod cukrovarů.

Díky nadšení a profesionálnímu přístupu skupiny lidí bylo vybudování muzea jako instituce včetně přípravy prostor a exponátů poměrně rychlé, a tak v květnu roku 2010 bylo muzeum, tedy přesněji řečeno čtveřice muzejních částí (cukrovarnictví, řepářství, lihovarnictví a města) otevřena veřejnosti. Od té doby se začal o muzeum šířit zájem a povědomost, která narůstala a narůstá dodnes. Muzeum zaplnilo velkou mezeru jako technická oborově zaměřená instituce aktivně pracující s návštěvníky. Jeho nespornou výhodou je možnost minulost cukrovarnictví porovnat se současností při exkurzích v době podzimních cukrovarnických kampaní do vedle stojícího moderního, a přitom nejstaršího činného řepného cukrovaru v Evropě. Dokládá to nejenom nedávno přivítaný dvousettisící návštěvník, ale stále bohatší nabídka možností, aktivit a programů, které muzeum nabízí. Muzeum je dnes samozřejmou součástí celorepublikových muzejních struktur a aktivit a jeho význam se ještě rozšířil, když se jeho součástí stalo certifikované informační centrum se známým logem „i“ v zeleném poli.

Návštěvník má možnost kromě prohlídek předmětů shlédnout výukové materiály o jednotlivých oborech, je vtažen do muzejních expozic řadou pořádaných nejrůznějších akcí, workshopů a setkání. A další výhodou je možnost vidět skutečné materiály a exponáty, nikoliv jejich kopie a napodobeniny prostřednictvím nejmodernějších elektronických postupů.

Je v tom neporovnatelná výhoda, když návštěvník kdykoliv v kterémkoliv roce přijde a vidí reálnou řezačku cukrové řepy, která skutečně v cukrovaru řezala řepu, oproti jejímu 3D modelu, případně virtuálnímu modelu, jehož trvanlivost může být do doby nechtěného kliknutí na klávesnici „delete“ nebo do virového útoku na soubor s uloženou vizualizací (i když muzeum nabízí na svých webových stránkách také virtuální prohlídku).

Muzeum je živý organismus, podobný jakési houbě, která nasává informace, materiály i exponáty a zároveň je dokáže přitažlivou formou předvádět návštěvníkům tak, aby nejenom získali informaci o tom, jak se kdysi např. vařil cukr, ale také aby je návštěva inspirovala třeba k tomu, že se vrátí a přinesou nějaký starý pro ně nepotřebný předmět související s cukrem. Nebo je při prohlídce starého zařízení v expozici napadne nějaká myšlenka vedoucí třeba ke zhotovení elektronické součástky či datového přenosu. Muzeum lze chápat i jako banku, do níž jsou vkládány hodnoty, které lze v nějaké zhodnocené podobě čerpat. A bohatá aktuální nabídka výukových programů pro děti a mládež v Dobrovických muzeích je jistě jednou z možností, jak mohou příští generace (mimo jiných) takto uložené hodnoty využívat.

Zkušenosti posbírané během mnoha let na poli cukrovarnického oboru, ve kterém se pohybují od raného dětství, v kombinaci s historií přinášejí značné množství informací. Chci alespoň naznačit obrovskou šíři tematického záběru, který je nezbytné obsáhnout, a velké nároky na čas – zejména když člověk realizuje svůj život na více frontách a je přitom ještě součástí činnosti jménem badatelství a muzejnictví v cukrovarnickém oboru.

Jedno však vím jistě, a sice, že muzeum umožňuje skvělý pohled do historie, nabízí větší nadhled a rozhled nejenom v jednom oboru, ukazuje a naznačuje, kde člověk udělal chyby, co udělal správně, a jak by se měl chovat a jednat v přítomnosti a budoucnosti, aby se měl lépe. Je to skvělá schránka vědomostí a zkušeností, je to také ideální škola. A proto tam rád stále chodím a mám to tam rád. Věřím, že takových nás není málo a přejí si, aby nás stále přibývalo.